

Treća deklinacija imenica

Imenice treće deklinacije završavaju u nominativu jednine različito, a u genitivu jednine imaju nastavak *-is*. Treću deklinaciju imenica dijelimo prema završetku osnove imenica na:

1. Konsonantske (suglasničke) osnove
2. *i* – osnove

Konsonantske osnove imaju u genitivu jednine jedan slog više nego u nominativu, stoga se zovu nejednakosložne (*miles, -itis, m.*), a imenice *i* – osnova imaju najčešće jednak broj slogova u nominativu jednine i genitivu jednine (ne sve, nego većina), one su, dakle, jednakosložne (npr. *navis, -is, f.*).

- Imenice treće deklinacije KONSONANTSKIH OSNOVA su i muškog roda (*masculinum*) i ženskog roda (*femininum*) i srednjeg roda (*neutrum*).

Imenice muškog roda mogu imati i u nominativu nastavak *-or*, a u genitivu jednine *-oris* (*victor, -oris, m.*), zatim *N-os, G-oris* (*mos, moris, m.*), *-o, -onis* (*leo, -onis, m.*), *-er, -eris* (*passer, -eris, m.*), *-es, -itis* (*miles, -itis, m.*), *-ex, -icis* (*iudex, iudicis, m., dux, ducis, m.*).

Imenice ženskog roda mogu imati i u nominativu nastavak *-as*, a u genitivu jednine *-atis* (*civitas, -atis, f.*), zatim *N-us, G-utis* (*virtus, virtutis, f.*), *-io, -ionis* (*ratio, -ionis, f.*), *-do, -dinis* (*fortitudo, -inis, f.*), *-x, -cis* (*pax, -paxis, f.*), *-x, -gis* (*lex, legis, f.*).

Kako imenice muškog i ženskog roda imaju različite nastavke za nominativ jednine, staviti ćemo oznaku za nastavak *-ø*, pa su tako nastavci za treću deklinaciju konsonantskih osnova muškog i ženskog roda glase:

Za jedninu:

N – ø; G – is; D – i; A = em; V = N; Ab – e za jedninu, a za množinu: *n – es; g – um; d – ibus; a – es; v = n; ab – ibus*.

Za srednji rod nastavci za 3. deklinaciju konsonantskih osnova su : *N – ø; G – is; D – i; A – ø; V = ø; Ab – e* za jedninu, a za množinu: *n – a; g – um; d – ibus; a – n; v = n; ab – ibus*.

Gore navedene nastavke potrebno je naučiti napamet, a uočimo li da su neki od nastavaka potpuno jednaki, to i nije tako teško. ☺

Da bismo znali ispravno primijeniti nastavke na imenice i naučiti sklanjati iste, potrebno je ispravno odbaciti nastavke za padež i ubaciti nastavke za traženi padež, npr. kada u rječniku pronađemo neku riječ treće deklinacije, a pronaći ćemo je tako da tražimo imenicu koja završava nastavcima u *G – is*, tada sve što trebamo učiniti je odbaciti nastavak za *G – is* i dodati neki drugi nastavak, ovisno koji padežu trebamo primijeniti.

Npr. imenica *miles* = vojnik, kada je potražimo u latinsko – hrvatskom rječniku, se predstavlja u obliku *miles, -itis, m.* = vojnik. Prvi navedeni oblik (*miles*) je nominativ jednine, drugi oblik (*-itis*) je nastavak za genitiv jednine i čitamo *militis*, posljednja oznaka je oznaka roda – *m.* (*masculinum*). Vidljivo je da su nastavci za padeže promijenjivi i da se dodaju osnovi imenice, u našem slučaju *milit*.

Sada jednostavno odbacujemo nastavke i dodajemo nove, ovisno o potrebi, tako za jedninu imamo

N miles – ∅
G milit– **is**
D milit – **i**
A milit – **em**
V miles – ∅
Ab milit – **e** ,

a za množinu:

n milit –**es**
g milit –**um**
d milit – **ibus**
a milit – **es**
v = n
ab milit – **ibus**

Isti nastavci vrijede i za ženski rod treće deklinacije konsonantskih osnova, npr. facultas, -atis, f. =sposobnost. Odbacimo nastavak za G –is i dodajemo nastavke za padeže ovisno o tome koji padež želimo upotrijebiti.

Kod imenica srednjeg roda, npr. tempus, -oris, n. = vrijeme. Prvi navedeni oblik (tempus) je nominativ jednine, drugi oblik (-oris) je nastavak za genitiv jednine i čitamo *temporis*, posljednja oznaka je oznaka roda – n. (neutrum). Vidljivo je da su nastavci za padeže promijenjivi i da se dodaju osnovi imenice nakon što odbacimo nastavak za G –is od –**oris**, u našem slučaju *tempor*.

Sada jednostavno odbacujemo nastavke i dodajemo nove, ovisno o potrebi, tako za jedninu imamo

N tempus – ∅
G tempor – **is**
D tempor – **i**
A tempus – ∅
V tempus – ∅
Ab tempor – **e** ,

a za množinu:

n tempor –**a**
g tempor –**um**
d tempor – **ibus**
a tempor – **a**
v = n
ab tempor– **ibus**

PAZITE NA MNOŽINU IMENICA TREĆE DEKLINACIJE SREDNJEG RODA, NAIME NOMINATIV, AKUZATIV I VOKATIV IMAJU NASTAVAK –**A**! NEMOJTE ZAMIJENITI SA JEDNINOM IMENICA ŽENSKOG RODA!

- Imenice treće deklinacije I – OSNOVA su i muškog roda (masculinum) i ženskog roda (femininum) i srednjeg roda (neutrum). Razlika je u tome što u genitivu množine dodajemo otvornik (samoglasnik, vokal) **i**, tada je nastavak za genitiv množine – **ium**.

Imenice *i* – osnova imaju najčešće jednak broj slogova u nominativu jednine i genitivu jednine (ne sve, nego većina), one su, dakle, jednakosložne (npr. navis, -is, f.).

Imenice muškog roda mogu imati i u nominativu nastavak –*is*, a u genitivu jednine –*is* (hostis, -is, m.).

Imenice ženskog roda mogu imati i u nominativu nastavak –es, a u genitivu jednine – is (nubes, -is, f.), zatim N –is, G – is (navis, -is, f.).

Kako imenice muškog i ženskog roda imaju različite nastavke za nominativ jednine, staviti ćemo oznaku za nastavak –∅, pa su tako nastavci za treću deklinaciju i - osnova muškog i ženskog roda glase:

Za jedninu:

N – ∅; G – is; D – i; A = em; V = N; Ab – e za jedninu, a za množinu: n – es; g – ium (!!); d – ibus; a – es; v = n; ab – ibus.

Za srednji rod nastavci za 3. deklinaciju i - osnova su : N – ∅; G – is; D – i; A – ∅; V = ∅; Ab – i (!!); za jedninu, a za množinu:
n – ia (!!); g – ium (!!); d – ibus; a – n; v = n; ab – ibus.

PAZI! U ablativu jednine za treću deklinaciju *i - osnova* koristi se nastavak – i, a u nominativu, akuzativu i vokativu množine dodajemo – ia, a u genitivu množine – ium. Upamtite tri nastavka zaredom – i, - ia, - ium.

Gore navedene nastavke potrebno je naučiti napamet, a uočimo li da su neki od nastavaka potpuno jednaki, to i nije tako teško. ☺

Da bismo znali ispravno primijeniti nastavke na imenice i naučiti sklanjati iste, potrebno je ispravno odbaciti nastavke za padež i ubaciti nastavke za traženi padež, npr. kada u rječniku pronađemo neku riječ treće deklinacije, a pronaći ćemo je tako da tražimo imenicu koja završava nastavcima u G – is, tada sve što trebamo učiniti je odbaciti nastavak za G –is i dodati neki drugi nastavak, ovisno koji padežu trebamo primijeniti.

Npr. imenica navis = lađa, kada je potražimo u latinsko – hrvatskom rječniku, se predstavlja u obliku navis, -is, f. = lađa. Prvi navedeni oblik (navis) je nominativ jednine, drugi oblik (-is) je nastavak za genitiv jednine i čitamo *navis*, posljednja oznaka je oznaka roda – f. (femininum). Vidljivo je da su nastavci za padeže promijenjivi i da se dodaju osnovi imenice, u našem slučaju *nav*.

Sada jednostavno odbacujemo nastavke i dodajemo nove, ovisno o potrebi, tako za jedninu imamo

N navis – ∅

G nav – is

D nav – i

A nav – em

V navis – ∅

Ab nav – e ,

a za množinu:

n nav –es

g nav –ium (!!)

d nav – ibus

a nav – es

v = n

ab nav – ibus

Isti nastavci vrijede i za muški rod treće deklinacije *i -osnova*, npr. hostis, -is, m. =neprijatelj. Odbacimo nastavak za G. –is i dodajemo nastavke za padeže ovisno o tome koji padež želimo upotrijebiti.

Kod imenica srednjeg roda, npr. mare, -is, n. = more. Prvi navedeni oblik (mare) je nominativ jednine, drugi oblik (-is) je nastavak za genitiv jednine i čitamo *maris*, posljednja oznaka je oznaka roda – n. (neutrum). Vidljivo je da su nastavci za padeže promijenjivi i da se dodaju osnovi imenice nakon što odbacimo nastavak za G –is, u našem slučaju *mar*.

Sada jednostavno odbacujemo nastavke i dodajemo nove, ovisno o potrebi, tako za jedninu imamo

N mare – ∅

G mar – is

D mar – i

A mare – ∅

V mare – ∅

Ab mar – i (!!),

a za množinu:

n mar –ia (!!)

g mar –ium (!!)

d mar –ibus

a mar – ia (!!)

v = n

ab mar –ibus

PAZITE NA MNOŽINU IMENICA TREĆE DEKLINACIJE SREDNJEG RODA, NAIME NOMINATIV, AKUZATIV I VOKATIV IMAJU NASTAVAK –**IA**! NEMOJTE ZAMIJENITI SA JEDNINOM IMENICA ŽENSKOG RODA!

- Zadatak: nakon što ste naučili nastavke i način na koji se dekliniraju imenice treće deklinacije, sami deklinirajte sljedeće imenice i odredite kojim osnovama treće deklinacije pripadaju, konsonantskim ili i - osnovama: dux, -cis, m. , pars, -tis, f. , nomen, -minis, n., civis, -is, m., imber , -bris, m. i jasno odvojite osnovu imenice od padežnih nastavaka!